

Pap István: A Magyar-Olasz Bank Részvénytársaság születése - 1920

Előszó

A tanulmány célja, hogy bemutassa a Horthy-korszak egyik legnagyobb bankja létrehozásának körülményeit a levéltári források tükrében, a korabeli pénzügyi és gazdasági környezetbe ágyazva. A tanulmány röviden kitér a bank alapítójára, Camillo Castiglioniira is, aki a bank alapításakor Európa egyik, ha nem a leggazdagabb embere volt. A bank egy súlyos történelmi helyzetben, Trianon előszobájában született. De mindez mintha a születéskor nem érződne...

Gazdasági és pénzügyi helyzetkép

Az első világháború két szembenálló csoportosulás tagjaként érte Magyarországot és Olaszországot. Míg ezen utóbbi a győztes nagyhatalmak között volt, addig Magyarország az Osztrák-Magyar Monarchia részeként a vesztes oldalon maradt. A közös hadsereg főparancsnokság megbízottai Padova mellett, olasz tábornokok előtt írták alá a fegyverszüneti megállapodást. 1918 őszén olyan olasz kormány alakult és olyan politikai fordulatot vett, amelynek célja Olaszország nagyhatalmi státusának tényleges megteremtését tűzte ki célul. Vittorio Orlando miniszterelnököt vezető katonai személyek is támogatták e cél elérésében. Fiume kapcsán Olaszország adriai és balkáni befolyását kívánta erősíteni, amelyet az egész Duna-medencére kívánt kiterjeszteni, így Magyarországra is, szemben a térség francia befolyásával. Ezen törekvéseit azonban a nagyhatalmak nem támogatták, a francia és olasz rivalizálás nem tett jót a térség stabilitásának. A nagyok közül leginkább Olaszországnak lett volna szüksége valamilyen külpolitikai sikerre, ami nem volt könnyű, mert ebből a csoportból ő volt a legszegényebb, tele belső feszültségekkel. Ezek ellentételezésére kellett volna a külső siker a külpolitika terén. Evégett keresett erősebb partnereket a Duna-medencében. Jugoszlávia kapcsán az volt Olaszország érdeke, hogy az új államot gyengítse, a francia befolyást visszaszorítsa. 1918 végén Fiume még Magyarország része volt formálisan, nem lehetett tudni, lesz-e beleszólása a magyar kormánynak a kikötő sorsába. A teljesen legyőzött Magyarország számára minden olyan lépés, ami az elszigeteltségéből elmozdíthatta, fontos volt, így egy győztes nagyhatalom támogatása nagyjelentőségű volt. Olaszország érdeklődésére a magyar kormány kedvezően reagált, puhatolódzó tárgyalások kezdődtek Fülep Lajos kormány megbízott személyén keresztül. A vele tárgyaló Francesco Saverio Graziolo tábornok volt, aki készségesnek mutatkozott, hogy

a magyar kormánnyal tárgyaljanak, de elképzelésében az is szerepelt, hogy az akkor Magyarország területén lévő francia csapatok mellé olasz hadtest is érkezzen. Azonban erre végül nem került sor. 1919 elején Bécsben folytatódtak a tárgyalások. Március 21-ike után a francia és angol megbízottak elhagyták Budapestet, ezt a lehetőséget igyekeztek kihasználni az olaszok. Borghese herceg igyekezett a két ország kapcsolatában közreműködni, egy idő után csak mint magánember. A Kormányzótanács diplomáciai missziója Budapestre küldését kérte a békekonferenciától, amit az olasz delegáció támogatott. A magyar jegyzéket Borghese juttatta el a békekonferenciához. Május 12-én érkezett Budapestre Guido Romanelli, hogy átvegye az olasz misszió vezetését, ettől kezdve megélnékültek a kétoldalú kapcsolatok. Még titkos fegyverszállítmányra is sor került, papíron élelmiszereknek álcázva. A Tanácsköztársaság bukása utáni kormányzat inkább az angolszász vonalban látott külpolitikai lehetőséget. A Tanácsköztársaság megdöntése után rövid ideig ismét megnőtt Romanelli missziójának szerepe, mivel a tábornoki bizottság megérkezéséig küldöttsége képviselte a szövetségeseket. Romanelli közvetített az első napokban Budapest és Párizs között, Borghese szorgalmazta a szociáldemokrata vezetők és a Bethlen-csoport együttműködését közös kormányalakításra, az olasz misszió pedig többször közbelépett a román megszállás idején letartóztatott politikusok kiszabadítása érdekében, s jelenlétük, magatartásuk ebben az időben más tekintetben is hasznosnak bizonyult. Olaszország ekkor nem zárkózott volna el attól, hogy Romániával együttműködve vegyen részt a magyarországi helyzet „tisztázásában”, kiszorítva innen a franciákat. A későbbiekben a párizsi békerendszerrel elégedetlen magyar és olasz kormány bőségesen talált alapot és indokot a szorosabb együttműködés kiépítéséhez, az olasz expanzív törekvésekben ismét jelentős helyet kapott Magyarország. De a '30-as években Mussolini Olaszországa e térségben újból nála erősebb hatalomba, Hitler Németországába ütközött.^[1] Ilyen politikai körülmények között került sor a Magyar-Olasz Bank Részvénytársaság létrehozására, ami Olaszország érdekeinek érvényesülését segíthette a térségben. A megalakult bank igazgatósági értékelésében már az első, még nem teljes üzleti évben, 1920-ban az ország gazdasági életét bemutató helyzetjelentés állt.^[2] Meglepetéssel fogadták a bank iránti bizalmat. A háború hosszadalmas volt és az azt követő forradalmi mozgalmak utóhatásai hamar lecsendesedtek. Így arra a megállapításra jutottak, hogy Magyarország a belső rend és nyugalom tekintetében Európa legrendezettebb országai közé volt számítható. A jelentés szerint az ország legfőbb termelési ága, a mezőgazdaság, teljesen aktív volt, a földet mindenhol megművelték. A hazai ipar azonban súlyosan küzdött a nyersanyag-hiánnyal és a tüzelőanyag hiányával, illetve a világméretű termelési válság okozta kihívásokkal. Legtöbbet azonban az ország kereskedelme szenvedte, a Nyugat és Kelet közötti kereskedelem súlypontját „szinte mesterségesen tolták el Budapesttől” – olvasható a jelentésben. Az állam pénzügyi helyzetéről azt írták, hogy az utóbbi időben javulást mutatott, ebben kiemelkedett a pénzügyminiszter^[3] zsenialitása és

bátorsága. A korona értékállóságának visszaszerzését is fontosnak tekintették a nemzetközi bizalom szempontjából, amelyet a külföld is elismert. Azonban mindezt nehezítette, hogy a korona stabilitására tett intézkedések egybeestek a nemzetközi termelési válság kezdetével.

Bankalapítás

A Magyar-Olasz Bankot egy szindikátus alapította meg 1920. április 19-én.^[4] Ebben Camillo Castiglioni^[5] bankár – aki 1879-ben született Triesztben, a helyi zsidó közösség rabbijának fiaként – a bécsi Allgemeine Depositenbank^[6] elnöke játszotta a vezető szerepet. Castiglioni 12 éves korában már folyékonyan beszélt németül, olaszul, szlovénul és franciául. Az 1920-as évekre Európa egyik leggazdagabb embere lett, kiváló üzleti és politikai kapcsolatokkal. Castiglioni mellett Európa egyik legnagyobb és legtekintélyesebb pénzügyintézete, a Banca Commerciale Italiana^[7] és egy hozzá közelálló pénzcsoport is részese volt a bank megalapításának. A bank megalakulásakor magába olvasztotta a Magyar Fakereskedők Hitelintézete Részvénytársaságot^[8] és a Magyar Országos Bank Részvénytársaságot.^[9] Ezen utóbbi pénzügyintézet Budapest Terézvárosi Takarékpénztár Rt. néven 1893-ban alakult. Kezddő alaptőkéje 2,5 millió forint volt, mely 1910-ben 5 millió, 1917-ben 40 millió, majd ugyanazon évben 50 millió koronára emelkedett. A bankügyletek mellett 1895-ben a zálogkölcson üzletágot is bevezette. Budapesten a Király utcában, a József és Károly körúton, a Ferenciek terén és az Üllői úton zálogházakat nyitott. 1917-ben beolvasztotta a Központi Kereskedelmi és Iparbank Rt-ot és a bécsi Allgemeine Depositenbank A.G. érdekkörébe került. Nevét 1917. október 12-én Magyar Országos Bank Rt-re változtatta.

A Magyar-Olasz Bank Rt. jelentős anyagi erővel kezdte meg működését. Alaptőkéje, a tartalékalappal együtt, 493 millió korona^[10] volt, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank^[11] 315 millió és a Magyar Általános Hitelbank^[12] 325 millió korona tőkeállományával szemben. A bank több ízben emelte alaptőkéjét, utoljára az 1928. március 12-iki rendkívüli közgyűlés határozott el tőkeemelést, mikor az alaptőkét 10,8 millió pengőről 20 millió pengőre^[13] emelte fel.

Az alakuló közgyűlés^[14]

A Magyar Olasz Bank Rt. megalakításakor, 1920. április 19-én, déli 12 órakor, Budapesten, a Nádor utca 16.^[15] szám alatt a Magyar Agrár- és Járadékbank Részvénytársaság^[16] üléstermében megtartott alakuló közgyűlésen a következő részvényjegyzők voltak jelen:

1. Banca Commerciale Italiana 112.500 db részvénnel^[17]

2. Societa Italiana di Credito Commerciale 45.000 db részvénnnyel^[18]
3. Camillo Castiglioni 212.500 db részvénnnyel
4. Allgemeine Depositenbank 197.500 db részvénnnyel^[19]
5. Adler Roberto 500 db részvénnnyel
6. dr. Éber Antal 500 db részvénnnyel
7. Fónagy Aladár 500 db részvénnnyel
8. dr. Goldfinger Oszkár 500 db részvénnnyel
9. Neumann Gábor 500 db részvénnnyel
10. Magyar Fakereskedők Hitelintézete Rt. 720.000 db részvénnnyel^[20]
11. Magyar Országos Bank Rt. 210.000 db részvénnnyel.^[21]

Azaz 11 részvényjegyző 1.500.000 jegyzett részvénnnyel. Ebből 568.000 részvény volt közvetlen módon külföldi (olasz és osztrák) kézben.

A jelenlevő részvényesek közfelkiáltással Camillo Castiglionit választották meg elnöknek, aki levezette az alakuló ülést, amelynek a napirendi pontjai a következők voltak:

1. Határozathozatal az alaptőke 114 millió koronát tévő részének kellő aláírás és befizetés által történt biztosításáról
2. Határozathozatal az alapítókkal való megállapodások létesítése tárgyában
3. Határozathozatal a Magyar Fakereskedők Hitelintézete Részvénytársasággal és a Magyar Országos Bank Részvénytársasággal való egyesülés tárgyában
4. Az alapszabályok megállapítása
5. Határozathozatal a társaság megalakulása tárgyában
6. A társaság igazgatóságának kinevezése és a felügyelőbizottság megválasztása
7. Határozathozatal az alapítóknak a kereskedelmi törvény^[22] 152. §-ában foglalt felelősség alól való feloldása tárgyában

A közgyűlés meghatározó fórum egy bank életében. A Magyar-Olasz Bank alapszabályai szerint rendes közgyűlést évente kellett tartani, az összehívás módja, a mindenkori „Budapesti Közlöny” című hivatalos lapban való egyszeri meghirdetés révén vált jogilag érvényessé, melynek 14 nappal meg kellett előznie a közgyűlés időpontját. Azon részvényeseknek, akik szavazati jogukkal élni akartak a közgyűlésen, 8 nappal a közgyűlés előtt részvényeiket le kellett tenni a nyilvános hirdetményben kijelölt letéti helyek egyikén. 25 darab részvény birtoklása ért egy szavazatot. A közgyűlés csak arról tanácskozott, ami a meghirdetett napirendben meg volt jelölve. A közgyűlés akkor volt határozatképes, ha a megjelent részvényesek a kibocsátott részvényeknek legalább huszadrészét képviselték. A közgyűlés általános szótöbbséggel határozott. A közgyűlés hatáskörébe tartoztak az

igazgatóság által elkészített üzleti év jelentése, az igazgatóság számadásai az osztalékra vonatkozó indítvánnyal együtt, a felügyelőbizottság jelentései, az igazgatóság és a felügyelőbizottság tagjainak felmentése és megválasztása, minden alapszabály módosítás, más társasággal vagy vállalattal való egyesülés, alaptőke leszállítás vagy felemelés. Minden közgyűlésről jegyzőkönyv készült, amelyet be kellett nyújtani a törvényszéknek.^[23]

A részvénytársaság alapítói az első üzleti év tartamára a társaság igazgatóságának tagjai közé alábbi személyeket nevezték ki:^[24] Camillo Castiglioni (elnök), Commendatore Giuseppe Toeplitz,^[25] Fónagy Aladár^[26] és báró Madarassy-Beck Gyula^[27] (alelnökök). Igazgatósági tagok: Roberto Adler, a Societa Italiana di Credito Commerciale igazgatója, Commendatore^[28] Mino Gianzana,^[29] a Banca Commerciale Italiana központi igazgatója. Egyedi Lajos,^[30] gróf Enrico di San Martino Valperga^[31] szenátor, a Banca Commerciale Italiana végrehajtó-bizottsági tagja. Dr. Éber Antal^[32] vezérigazgató, dr. Goldfinger Oszkár^[33] és Grosz Béla a Foresta^[34] igazgatósági tagjai, Goldstein Pál az Allgemeine Depositenbank vezérigazgatója, Gualino Riccardo^[35] nagyiparos. Báró Kürthy Lajos,^[36] Matlekovits Sándor,^[37] dr. Nagy Ferenc^[38] titkos tanácsosok, Neumann Gábor az Allgemeine Depositenbank igazgatója, Stein Ármin és báró Szterényi József^[39] titkos tanácsos, Mariano Petronio a Societa Italiana di Credito Commerciale igazgatója, Deutsch Frigyes és dr. Hilb Jenő.

A bank alapszabálya alapján az igazgatóság a társaság elöljárósága volt, tagjainak száma 10-30 fő között lehetett. Ezen személyeket az első üzleti év tartamára az alapítók nevezték ki, azontúl pedig a közgyűlés választotta meg. A megválasztott igazgatósági tagok megbízatása 5 évre terjedt. Igazgatósági tagokká nem részvényeseket is megválaszthattak. Az igazgatóság az évenkénti ülésen 1 elnököt és 1-3 alelnököt választott maguk közül. Továbbá ugyancsak maguk közül 3-8 tagot küldhetett ki végrehajtó bizottságként külön hatáskörrel, szerződéssel, amelyért külön díjazás járt.^[40]

A felügyelőbizottság: 3-11 fő közötti létszámmal működhetett, az alakuló közgyűlésen 1 üzleti évre, azután 3 üzleti évre választották meg a tagjait. Első ülésén elnököt és alelnököt választottak. Tagjai évenkénti tiszteletdíjban részesültek, amit a közgyűlés állapított meg.^[41] A bank első felügyelőbizottságának a tagjai: Barta Ödön^[42] elnök, Eördögh Virgil,^[43] dr. Feleki Béla^[44], pándi Horváth Zsigmond, lovag Jakobovits Rudolf, Lord Adolf és Carlo Conte Parravicini a Banca Commerciale Italiana igazgatói, Szántó Frigyes, Antonio de Toma mérnök és Mészáros István pápai prelátus voltak.

A Magyar-Olasz Bank Rt. általános tevékenysége (1920-1948)

A bank üzleti tevékenysége váltók, csekkek és közraktári jegyek leszámítolására, záloglevelek, értékpapírok vételére és eladására, pénzbetétek elfogadására, jelzálogkölcönök folyósítására, záloglevelek kibocsátására, mező- és erdőgazdasági birtokok adásvételére, mező- és erdőgazdasági, ipari, kereskedelmi és közlekedési vállalatok alapítására és hitelgényeik kielégítésére terjedt ki. Működésének első éveiben jelentős érdekeltségei voltak. Az alapítás évében olyan, a dualizmus korában országosan ismert és elismert ipari vállalatok, mint a Hazai Fatermelő Rt,^[45] amely cég igazgatósági elnöke dr. Éber Antal volt, a Neuschloss-Lichtig Repülőgépgyár és Faipar Rt,^[46] a Schlick-Nicholson Gép-, Waggon- és Hajógyár Rt.^[47] és a Magyar Belhajózási Rt.^[48] részvénytöbbségét is megszerezte. 1921-ben más pénzintézetekkel közösen, szindikátusban megvásárolta a Magyaróvári Ipartelepek Rt.^[49] részvényeit. Árverésen értékes abbáziai és lovranai szállodák kerültek a tulajdonába Horvátországban.

A Magyar-Olasz Bank Rt. 1920. június 14-én rendkívüli közgyűlést^[50] tartott két okból.^[51] Egyrészt, hogy az alaptőkét felemeljék az eddigi 300 millió koronáról 350 millió koronára, másrészt módosítani kívántak az alapszabályok néhány pontján. Az ülés végén az igazgatóság tagjai közé választották gróf Alfredo Dentice di Frasso-t^[52] és Giberto Borromeo herceget.^[53]

A bank tiszta nyeresége 38.197.894 korona és 60 fillér volt, ami az alaptőke 9,16%-os kamatozásának felelt meg. Az alaptőke az üzletévnek (1920) mindössze kétharmadában dolgozott, ez jó eredménynek számított. Camillo Castiglioni igazgatósági jutaléka 1920-ban 102.422,40 korona; végrehajtó-bizottsági jutaléka: 183.981,30 korona volt.

Az igazgatósági jutalék fejenkénti összege 51.211,20 korona volt (kivéve Deutsch Frigyst, az övé 34.140,80 korona és a néhai Mariano Petronio jutaléka 29.875,28 korona), a végrehajtó-bizottság tagjainak^[54] jutaléka 91.990,64 koronát tett ki.

Az igazgatóság jelentésében a bank az érdekeltségébe tartozó vállalatokról is jelentést tett. A Schlick-Nicholson Gép-, Waggon-, és Hajógyár Részvénytársaság alaptőkéjét felemelték 22-ről 37 millió koronára. A bécsi Union Bankkal^[55] részt vettek a Magyar Motor és Gépgyár Részvénytársaság Szombathely^[56] alaptőkéjének 550.000 koronáról 5 millió koronára való felemelésében. A bank részesedést vállalt a Rothmüller S. Fém- és Bádogárú Gyár Részvénytársaságban^[57] és a Herkules Művek Részvénytársaságban is.^[58] Továbbá részt vett egy szindikátusban, amely megszerezte a „Klotild” Első Magyar Vegyipari

Részvénytársaság^[59] részvénytöbbségét, a Dr. Pápay-féle Oltóanyag- és Szérumintézetnél^[60] pedig az alaptőke emelésben vett részt. A Magyar Belhajózási Rt. többségi részvényét – a Banca Commerciale Italiana és a Lloyd Triestino bevonásával – is megszerezte. 10 millió korona alaptőkével megalakította a Bibó Kálmán Gabonakereskedelmi Részvénytársaságot^[61] és megalapította a Kunz Textilkereskedelmi Részvénytársaságot.^[62] Szegeden két részvénytársaságot is alapított a bank, az egyik a Hűtőház és- Élelmiszerszállító Rt,^[63] a másik a Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt.^[64] Az Angol-Magyar Bankkal együtt pedig részt vett a Fiumei Cserzőanyag Gyár alaptőkéjének megemelésében. Az Angol-Magyar Bank Baross Gábor kezdeményezésére 1890-ben alakult, Magyar Kereskedelmi Rt. néven. A vállalatot a tengerentúli- és a balkáni országokkal való kereskedelem szolgálatába kívánták állítani.^[65]

1926. január 1-jén magába olvasztotta a Magyar Agrár- és Járadékbankot, s ezzel tekintélyes ipari érdekeltségek és jól jövedelmező helyi érdekű vasúti vállalatok tulajdonosa lett. A Magyar Agrár- és Járadékbank eredetileg 1895. június 1-én az ország mezőgazdasági és közlekedési érdekeinek előmozdítása, mezőgazdasági személyi hitelek megkönnyítése, szövetkezetek alakításának elősegítése és a filoxéra által elpusztult szőlőterületek felújításához szükséges kölcsönök biztosítása céljából alakult. Az eredeti alaptőke 24 millió korona volt. Az igazgatóság 1895. június 20-án létrehozta az Országos Mezőgazdasági Hitelegyletet, mely a bank anyagi eszközeiből, olcsó kamat mellett, hosszú lejáratra hiteleket nyújtott, főként az eladósodott nagybirtokosoknak. A bank 1897-től kezdve egyre nagyobb mértékben kapcsolódott be helyi érdekű vasutak építésének finanszírozásába is. Ugyanakkor vidéki pénzüzetek affiliálásával megkezdte üzleti hálózatának kiszélesítését. Üzletágainak fejlesztése végett 1898-tól kezdve járadékjegyeket, kamatozó kötvényeket és zálogleveleket bocsátott ki. 1904-ben több pénzüzettel együtt megalapította a Magyar Telepítő és Parcellázó Bank Rt-t, mely a parcellázási üzlet visszaesése miatt 1917. február 24-én az intézetbe beolvadt. A bank a szőlőkölcsönök folyósításának befejeztével tenyészállatok vételárának előlegezését vezette be. Üzletágai állandóan fejlődtek. Az első világháború kitörésekor 8 vidéki affiliált pénzüzettel, több ipari érdekeltséggel rendelkezett, vasúti osztálya pedig 25 helyi érdekű vasút ügykezelését látta el.

Az 1929-1930. évben bekövetkezett gazdasági válság döntő fordulatot idézett elő a Magyar-Olasz Bank Rt. pénzügyi politikájában. Az iparfinanszírozási területről fokozatosan visszavonult és működését csak a szorosan vett banküzletekre korlátozta. Vállalati érdekeltségein néhány év leforgása alatt túladott. Értéken alul eladta abbáziai szállodáit és 700 holdas kecskeméti szőlőgazdaságát. Visszalépett a Magyaróvári Ipartelepek Rt., a Magyar Mezőgazdasági Vegyipari Rt. és a Magyar Belhajózási Rt. finanszírozásától is.

Felszámolta a Mohácsi Selyemipari Részvénytársaságot. Helyiérdekű vasúti vállalatát 1932. január 1-én a magyar állam megváltotta. A tranzakció rendkívül előnyös volt a bank szempontjából. A MÁV kötelezte magát, hogy a hat helyiérdekű vasúti vállalatért 66 éven át havi 28.300 pengő járadékot fizet. A Románia, Jugoszlávia és Csehszlovákia területére került és korábban az Agrárbank tulajdonában volt helyiérdekű vasutak elsőbbségi részvényeit pedig sikerült az utódállamoknak eladni. Az érdekeltségek közül a harmincas évek végén már csak a Magyar Királyi Selyemfonodák Haszonbérlete Rt. maradt a bank tulajdonában. A bank vagyonmérlege a gazdasági válság alatt megközelítette a 36 millió dollárt.^[66] A gazdasági válság, majd a kötött devizagazdálkodás és a külföldi fizetési forgalom nehézségei alig gátolták a bank külföldi üzleti tevékenységét. A II. világháború éveiben az intézet üzleti eredményei még kedvezőbben alakultak. Ennek ellenére osztalékot 1939-től kezdve nem fizetett. A II. világháború után a bank működése elé sok akadály gördült. Az olasz funkcionáriusok elmenekültek az országból. Az igazgatóság létszáma három főre csökkent. A bank kizárólag a látra szóló betétek kihelyezhető részének hozamából tartotta fenn magát. 1947 tavaszán már alkalmazottait sem tudta fizetni, jelentős illetmény- és köztartozás hátralékai voltak. Üzletkörét, létjogosultságát elvesztette. Az ideiglenes igazgatóság kérésére ezért a pénzügyminisztérium 1948 januárjában a bank felszámolását rendelte el.

A bank napi működése

A Magyar-Olasz Bank szervezete a részvénytársaságoknál általánosan ismert formákat mutatta. Legfőbb irányító szerve a közgyűlés, igazgatóság és felügyelőbizottság volt. Az üzleti ügyeket a vezérigazgató irányítása mellett az egyes osztályok intézték. A bank alapítása évében, 1920-ban a következő osztályok működtek: 1/ Titkárság, 2/ Hitel-, 3/ Jelzálog-, 4/ Ipar-, 5/ Áru-, 6/ Földbirtok-, 7/ Külföldi osztály, 8/ Központi könyvelés. A Magyar Agrár és Járadékbank beolvadása után, 1926-ban, a megnövekedett feladatok ellátására újabb osztályokat kellett szervezni. Az ügyviteli szervezet ekkor a következő tagolódást mutatta; 1/ Titkárság, 2/ Személyzeti-, 3/ Adminisztrációs-, 4/ Hitel-, 5/ Jelzálog-, 6/ Váltó-, 7/ Értékpapír-, 8/ Ipari-, 9/ Biztosítási-, 10/ Vasúti-, 11/ Földbirtok-, 12/ Külföldi osztály, 13/ Fiókfelügyelőség, 14/ Központi könyvelés, 15/ Jogi osztály. A bank iratkezelését ügyrendi utasítások szabályozták. A napi postát a titkárság vette át és osztotta szét, valamint itt végezték a beérkezett levelek központi iktatását is. Kivételt képeztek a bírósági végzések, megkeresések, fizetési meghagyások és letiltási rendelvevények, melyeket a titkárság, iktatás nélkül, a jogi osztályhoz továbbított. Az iktatáskor minden beérkezett iratra feljegyezték az érkezés idejét és az iktatószámot. Az iratot vagy maga a titkárság intézte el, vagy az illetékes ügyosztályhoz továbbította. Irattári számmal maguk az osztályok látták el irataikat, az irattári szám alatt pedig az illető ügyre vonatkozó és különböző időpontokban beérkező valamennyi

iratot, az intézkedések fogalmazványaival együtt, egyesítették. Az irattári szám állandó volt, nem változott évenként. Volt azonban olyan osztály is, mely iratait nem az irattári számok rendjében, hanem tárgyi csoportosításban kezelte és őrizte. Az irattári szám előtt az egyes osztályok megkülönböztetésül betűjelzést is használtak. Az iratok elhelyezése nem az osztályokon, hanem központi irattárban történt. A kimenő levelekről és könyvelési feladásokról az expedíció minden nap másolatokat készített, melyeket az irattárban a megfelelő iratsorozat dossziéjában helyeztek el. Az irattárért az adminisztrációs osztály vezetője, a "capo contabile" volt felelős. Az irattárból csak az ő engedélyével lehetett kivételes esetekben iratokat, vagy egyes dossziékat kikölcsönözni. Az iratok használata és jegyzetelése általában csak az irattár helyiségében volt megengedve. Az ügyvitelben ritkábban használt iratanyagot külön irattári helyiségben tárolták. A bank iratanyaga, a kényszerfelszámolás megtörténte után, ömlesztett állapotban került a Pénzügyi Központtól levéltári kezelésbe. Ez a körülmény megnehezítette annak megállapítását, hogy a szakszerűtlenül végrehajtott selejtezés milyen mérvű pusztítást okozott az iratanyagban. Az iratok rendezése után is csak részben sikerült képet kapni a károsodás nagyságáról. Szerencsés körülménynek mondható, hogy a közgyűlés és igazgatóság iratai szinte hiánytalanul megmaradtak. Nagyobb kár csak a titkársági okmánytár anyagát érte.

Bankfiókok

A Magyar-Olasz Bank Részvénytársaság már a megalakulásától fogva arra törekedett, hogy lehetőleg minél több helyen jelen legyen Magyarország területén. Először Budapest forgalmas és előkelő helyein nyitott fiókokat, az Andrassy, a Váci és Thököly úton, a Népszínház és a Király utcában illetve a József és Károly körúton,^[67] később pedig a Kecskeméti utcában, a Horthy Miklós körtéren, a Szent István körúton és a Ráday utcában is.^[68] A bank már 1920-ban is törekedett arra, hogy Budapesten kívül vidéken is nyisson fiókokat. Így lett Szegeden, Szombathelyen, Miskolcon, Hódmezővásárhelyen és Sátoraljaújhelyen is bankfiók. A későbbiek folyamán tovább bővítette vidéki érdekeltségeit: Nyíregyháza (1922), Makó (1923), Orosháza (1925), Békéscsaba (1925) Körmend (1926) Hatvan (1928) Kolozsvár (1940), Nagyvárad (1940).

Az olasz piaccal való élénkebb üzlet lebonyolításában nagy szerepet játszott a Banca Commerciale Italiana helyiségében létesített képviselőlet, amely a Banca Ungaro-Italiana-Italia céggel önálló részvénytársasággá alakult.

A bank alapszabálya szerint a társaság célja „a magyar királyság pénzügyi, mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi érdekeinek előmozdítása olasz tőkének is bevonása által és ennek érdekében a magyar királyság és Olaszország között a pénzügyi és kereskedelmi

vonatkozások megkönnyítése és fejlesztése volt.”^[69]

A bankalapító, Camillo Castiglioni (1879-1957)^[70]

Camillo Castiglioni – a pénzügyi zsonglőr, ahogyan kortársai nevezték – 1879-ben született, Triesztben. Édesapja Vittorio Castiglioni tanár és a trieszti zsidó közösség rabbija volt. Camillo Castiglioni tizenkét évesen nemcsak olaszul és németül, hanem szlovénül és franciául is folyékonyan beszélt, állandóan a számok bűvöletében élt. Már fiatalon Konstantinápolyban dolgozott, az Osztrák-Amerikai Gumiművek Részvénytársaság^[71] képviselőjeként, munkája elismeréseként pedig II. Abdul-Hamid oszmán szultán^[72] magas rangú oszmán állami kitüntetés adományozott neki. Castiglioni első felesége Alaide Vitali volt, akivel 1905-ben házasodtak össze, zsidó szertartás szerint, majd megszületett gyermekük, aki az Arturo^[73] nevet kapja. 1907-ben, 27 évesen, a 780 alkalmazottat foglalkoztató Osztrák-Amerikai Gumiművek Rt. igazgatója lett, Miután csatlakozott az Osztrák Repülőklubhoz,^[74] egyre magasabb civil és katonai körökben forgott, többek között megismerkedett Habsburg-Toscanai Lipót Szalvátor főherceggel,^[75] aki a repülés nagy szerelmese volt, komoly politikai befolyással. 1909-ben a Repülőgép-motorgyártó Részvénytársaság^[76] – melyben részvényes volt az Osztrák-Amerikai Gumiművek Rt. is – vezetésével bízták meg, repülőgépek gyártására. Ezzel a lépéssel még ismertebb lett, nevét már az uralkodó, Ferenc József is ismerte. 1912-ben tért át evangélikus hitre (ez a korban nem volt szokatlan lépés), melyet a felesége nem nézett jó szemmel, így elváltak. Még ugyanebben az évben, többedmagával, Budapesten is megalapított egy repülőgépgyárat (Ungarische Flugzeugwerke AG, röviden UFAG néven). Camillo Castiglioniak az osztrák Daimlerrel,^[77] az MLG-vel, Ludwig Lohnerrel,^[78] valamint egy osztrák pilóta és repülőgép-tervezővel, Igo Etrich-kel^[79] és a nagy acélgyárossal, Karl von Skodával^[80] folytatott együttműködésének köszönhetően, szinte az összes – háborús szempontból fontos termelési – szektorban volt érdekeltsége, befolyása.

A nagy háború jó üzlet volt Castiglioniaknak, a sok katonai megrendelésnek köszönhetően az általa tulajdonolt gyáraknak bőven volt bevételük. Castiglioni érdeklődése 1915-ben egy másik, Ausztria-Magyarországon kívül található társaságra összpontosult, az 1913 októberében alapított Rapp Motorgyár^[81] felé, és ebben az esetben a legtöbb korábbi felvásárlással ellentétben, Castiglioni kezdetben ügyfélként kereste meg a müncheni céget, majd annak kizárólagos képviselője lett az Osztrák-Magyar Monarchia területén. 1916-ban az akkor 37 éves Castiglioni, szemet vetett egy gyönyörű színésznőre, Iphigenie Augusta Buchmannra,^[82] aki akkor 21 éves volt és a szerelemből házasság lett.^[83]

1918 júliusában, négy hónappal a háború vége előtt, a család, korábbi szerényebb bécsi

lakása után, a város lelegegásabb utcájába, az Albert Salomon Anselm Freiherrn von Rotschild^[84] által építtetett palotába, a Prinz Eugen Straße 20-22. számba költözött. Az 1919-es év elejére Castiglioni átvette a korábbi Rapp Motorenből időközben BMW márkanévre keresztelt gyár összes részvényét, és így a BMW egyedüli tulajdonosa lett. Ezért ismerik jól Castiglioni nevét a nyugati világban. A pályája csúcsán, 1919. augusztus 29-én, az akkor egyik legnagyobb osztrák bank, az Allgemeine Depositenbank elnöke lett. Gazdagságában pártfogolta a művészetet, többek között a Bécsi Josefstadti Színházat,^[85] ahol Max Reinhardt^[86] a híres színész-rendező is dolgozott. 1919-ben felvette az olasz állampolgárságot. 1920-ban megvásárolta a Grundstein villát^[87] a festői Grundlsee-ben,^[88] ahol a családjával élt, és innen ingázott Berlin-Bécs és Grundlsee között. 1920. április 19-én részt vett a Magyar-Olasz Bank Rt. megalapításában. 1924. május 24-én Castiglioni megkapta az olasz állam legmagasabb kitüntetését^[89] Benito Mussolinától. Innentől azonban a pályáíve elindult lejtmenetbe. Az 1924. évi Depositenbank összeomlása miatt, a hatóságok elfogatóparancsot adtak ki Castiglioni és 2 társa (Neumann Gábor és Goldstein Pál) ellen, akik soha többet nem tértek vissza Bécsbe, míg Castiglioni ez idő alatt Milánóban tárgyalt a pénzügyi megoldásról a Banca Commerciale Italiana-val, a legnagyobb partnerbankkal. A visszaúton előbb szállt le a vonatról (sokak fájdalmára, mert várták az érkezését a pályaudvaron, hogy lefotózhassák) és sofőrjével egyenesen a bíróságra hajtott, ahol kifizetette az óvadékot, így szabadon távozhatott. Később jogerősen felmentették, mert az összeomláskor jogilag már nem volt részesedése a bankban. Az 1920-as évek végén a BMW-ből is egyre inkább kiszorult, mert mint „külföldi”, már egyre kevésbé volt kívánatos személy. A '30-as években a családja (felesége és két lánya) Amerikába ment és ott is maradt, a Grundlsee-i villa pedig árverésre került. Ausztria megszállása utána a bécsi palotáját, árjázással, elvették tőle. 1938 novemberétől már Olaszországban sem maradhatott, Svájcba települt át. Megmaradt politikai kapcsolataival jól sáfárkodott, petróleum üzletbe vágott bele. Régi barátja, Attilio Tamaro,^[90] Olaszország svájci nagykövete segítette. 1943-ban Svájcból is mennie kellett. A '20-as években még Európa leggazdagabb embere, Camillo Castiglioni menekülni kényszerült és Fráter Alfio néven húzta meg magát 1943 és 1945 között, San Marino ferences kolostorában. „Il Frate dalle calze di seta” – azaz, a selyemharisnyás barát, a helyiek így emlegették. A háború után Jugoszlávia vezetőjének, Titónak^[91] segít amerikai kölcsönhöz jutni. 1957-ben, Rómában, tüdőgyulladásban halt meg, névtelenül, csendesen.^[92]

Zárszó

A trianoni békediktátum által meggyötört ország gazdasági, pénzügyi életének újjáélesztésében kiemelkedő szerepet töltött be a Magyar-Olasz Bank Rt. Alapítójának zsenialitását, pénzügyi előrelátását mutatja, hogy egy bank általában nem fektet be oda,

ahonnan nem remél hasznot, ám ő minden, borúsna tűnő külső körülmény ellenére az akkori Budapesten egy olyan bankot alapított, amely alapításától kezdve a felszámolásáig, a korabeli Magyarország első 10 legrangosabb pénzintézete közé tartozott. A háborúnál sokkal nagyobb üzlet az újjáépítés, amelyben Castiglioni és az általa képviselt olasz és osztrák pénzügyi csoport a saját érdekei mellett hozzájárult ahhoz, hogy egy tőkeszegénységgel küzdő, a háborúban vesztes ország lakossága hitelhez juthasson, ezáltal teremtve meg azon feltételeket, amelyben az ország újra nagyot léphetett előre a gazdasági megerősödés, felemelkedés útján.

Bibliográfia

1875. évi XXXVII. törvénycikk, kereskedelmi törvény, in *Netjogtár*,
<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87500037.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D29>

A Benczúr ház – és építtetőinek – története, in *Benczúr Ház*,
<https://web.archive.org/web/20180420172215/http://benczurhaz.hu/949-H%C3%A1zt%C3%B6rt%C3%A9net>

Airplane Engine Encyclopedia: An Alphabetically Arranged Compilation Of All Available Data On The World's Airplane Engines, Dayton, O., Otterbein Press, 1921.
<https://archive.org/details/AirplaneEngineEncyclopedia/page/n417/mode/2up?q=rapp+motor+enwerke>

Allgemeine Depositenbank, in *Wien Geschichte Wiki*,
https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Allgemeine_Depositenbank

A Pallas Nagy Lexikona, <https://mek.oszk.hu/00000/00060/html/>

A Stern-palota, in *urbface*, <http://urbface.com/budapest/a-stern-palota>

Austro Daimler, <https://www.austrodaimler.com/en/austro-daimler/>

Banca Commerciale Italiana, in *Intesa Sanpaolo*,
https://group.intesasanpaolo.com/it/chi-siamo/storia/banca-commerciale-italiana#/banca_e_societa/ita_comit_profilo_storico.jsp

Banca Commerciale Italiana – BCI, in *Sistema Informativo Unificato per le Soprintendenze Archivistiche*,

<https://siusa.archivi.beniculturali.it/cgi-bin/siusa/pagina.pl?TipoPag=comparc&Chiave=415479>

Bárány Lászlóné (főszerkesztő): Magyar Nagylexikon, VIII. (Ff-Gyep), Magyar Nagylexikon Kiadó, Budapest, 1999.

Borromeo Arese Giberto, in *Senato della Repubblica*,

<https://notes9.senato.it/Web/senregno.NSF/d7aba38662bfb3b8c125785e003c4334/39d6b5160d1622934125646f00593d93?OpenDocument>

Iphigenie Augusta Castiglioni, in *Geni*,

<https://www.geni.com/people/Iphigenie-Castiglioni/6000000027067060408>

Colonel Generals of the Austro-Hungarian Army 1914–1918, in *austro-hungarian-army*,

<http://www.austro-hungarian-army.co.uk/go.htm>

Das Theater in der Josefstadt – Legendäre Geschichten und unvergessene Stars. Theater in der Josefstadt und Kammerspiele, (Hrsg.: Herbert Föttinger – Christiane Huemer-Strobele), Brandstätter Verlag, Wien, 2013.

Dentice Alfredo, in *Senato della Repubblica*,

<https://notes9.senato.it/Web/senregno.NSF/d7aba38662bfb3b8c125785e003c4334/8bd834d8538904964125646f005b08d7?OpenDocument>

Ego Etrich, in *Grace's Guide to British Industrial History*,

https://www.gracesguide.co.uk/Igo_Etrich

Fónagy Aladár, in *Kieselbach Galéria és Aukciósház*,

<https://www.kieselbach.hu/mugyujto/fonagy-aladar>

Gemeinde Grundlsee, <https://www.grundlsee.at/>

Riccardo Gualino, in *Museo Torino*,

<https://www.museotorino.it/view/s/d509e3b775364a4daa0ba93c01f06f1c>

Herceg Gyula – Juhász Zsuzsanna (szerk.): *Akadémiai Olasz – Magyar Szótár*. Akadémiai

Kiadó, Budapest, 2000.

hilbrand, Rainer: Die Geschichte der Villa Castiglioni in Grundlee, in *Ausseer Regionalfernsehen*,

<https://www.arf.at/2020/08/28/die-geschichte-der-villa-castiglioni-in-grundlee/>

Jenei Károly: *Kisebb takarékpénztári és bankfondok: Repertórium* (Levéltári leltárak 56.), Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1972.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/MoLDigiLib_LevLelt_56/?pg=127&layout=s

Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon*,

<https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html>

Kormos Alfréd (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass*, 1. kötet 1917–1918, Bankok és takarékpénztárak, Budapest, 1918. 48.

Kormos Alfréd (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass*, 1. kötet (1917–1918) Faipari részvénytársaságok, Budapest, 1918. 264.

Kormos Alfréd (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass*, 1. kötet (1917–1918) Faipari részvénytársaságok, Budapest, 1918. 273.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass* 1. kötet (1922–1923) Faipari részvénytársaságok, Budapest, 1923. 322.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass*, 1. kötet (1922–1923) Élelmiszer-, hús-, jég-, konzerv- és állatkereskedelmi részvénytársaságok, Budapest, 1923. 239.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass*, 1. kötet (1922–1923) Iparvállalatok, Budapest, 1923. 728.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass*, 1. kötet (1922–1923) Iparvállalatok, Budapest, 1923. 698.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass*, 1. kötet (1922–1923) Iparvállalatok, Budapest, 1923. 727.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass*, 1. kötet (1922–1923) Iparvállalatok,

Budapest, 1923. 756.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass* 1. kötet (1922–1923) Kereskedelmi és ipari részvénytársaságok, Budapest, 1923. 398.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass*, 1. kötet (1922–1923) Közlekedési vállalatok, Budapest, 1923. 487.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass* 1. kötet (1922–1923) Különféle részvénytársaságok, Budapest, 1923. 816.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass* 1. kötet (1922–1923) Textil- és kézműáru-részvénytársaságok, Budapest, 1923. 648.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass* 1. kötet (1922–1923) Vegyipari részvénytársaságok, Budapest, 1923. 768.

Kormos Gyula (szerk.): *Magyar Pénzügyi Compass* 2. kötet (1922–1923) Szeged, Budapest, 1923. 1340.

Kürthy fajkürthi és koltai Lajos báró, in *Geni*,

<https://web.archive.org/web/20180608122926/https://www.geni.com/people/bar%C3%B3-Lajos-K%C3%BCrthy-fajk%C3%BCrthy-%C3%A9s-koltai/6000000030652763459>

L. Nagy Zsuzsa: Az olasz érdekek és Magyarország 1918–1919-ben, in *Történelmi Szemle*, 1965 (8. évfolyam) Tanulmányok, Közlemények, 256–273.

Magyar Általános Hitelbank, in *Kislexikon*,

http://www.kislexikon.hu/magyar_altalanos_hitelbank.html

Markó László (főszerk.): *Új magyar életrajzi lexikon*, IV. (L–Ó), Budapest, Magyar Könyvklub. 2002.

Nemzeti Újság, 95. szám, (1920.04.20.)

https://adtplus.arcanum.hu/en/view/NemzetiUjsag_1920_04/?pg=165&layout=s

Ordine della Corona d'Italia, in: *Ministero della Difesa*,

<http://www.carabinieri.it/arma/curiosita/non-tutti-sanno-che/o/ordine-della-corona-d'italia>

Österreichische Aero Club, <https://aeroclub.at/de/sportverband/praesidium-vorstand>

Österreichisches Biographisches Lexikon, https://www.biographien.ac.at/oebl_12/327.pdf

Perényi József – Arató Endre: *Jugoszlávia története*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.

Max Reinhardt, in *imdb*, <https://www.imdb.com/name/nm0718121/>

San Martino Valperga, Enrico, conte di Maglione, in *Treccani*,
[https://www.treccani.it/enciclopedia/san-martino-valperga-enrico-conte-di-maglione_\(Dizionario-Biografico\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/san-martino-valperga-enrico-conte-di-maglione_(Dizionario-Biografico))

Schlüter, Reinhard: *Der Haifisch, Aufstieg und Fall des Camillo Castiglioni*, Paul Zsolnay Verlag, Wien, 2020. Semperit, in *Markenlexikon*,
<https://www.brandslex.de/markenlexikon/cover/s/markenlexikon-semperit>

Straka, Franz: Ära Lohner. Von der Kutsche bis zur Motorisierung, in *Strassenbahn – Europa.at*, http://www.strassenbahn-europa.at/strassenba_02.htm

Tamaro, Attilio in *Treccani*,
[https://www.treccani.it/enciclopedia/attilio-tamaro_\(Dizionario-Biografico\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/attilio-tamaro_(Dizionario-Biografico))

József Leopold Toeplitz, in *Wikipedia*,
https://it.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3sef_Leopold_Toeplitz

The Rothschild Archive, <https://www.rothschildarchive.org/genealogy/>

Újvári Péter (szerk.): *Magyar Zsidó Lexikon*, Budapest, 1929,
<https://mek.oszk.hu/04000/04093/html/>

Unionbank, in *Wien Geschichte Wiki*, <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Unionbank>

Levéltári anyagok

MNL OL Z 75 1. csomó 1. tétel Alakuló közgyűlés 1920. április 19.

MNL OL Z 75. 1. csomó 1. tétel, Az igazgatóság jelentése

MNL OL Z 75 1. csomó 1. tétel 1. Rendkívüli közgyűlés 1920. június 14.

Hivatkozások

1. L. Nagy Zsuzsa: Az olasz érdekek és Magyarország 1918–1919-ben, in *Történelmi Szemle*, 1965 (8. évfolyam) Tanulmányok, Közlemények, 256–273. ↑
2. vö: MNL OL Z 75. 1. csomó 1. tétel, Az igazgatóság jelentése ↑
3. Korányi Frigyes báróról (1869-1935) lehet szó, aki 1919. szeptember 12. és 1920. december 16. között volt pénzügyminiszter vagy Hegedűs Lórántról (1872-1943) (1920. december 16. és 1921. szeptember 27. között töltötte be ezt a posztot. Ugyanis az idézett igazgatósági jelentés 1921. május 23-ai keltezésű. ↑
4. Jenei Károly: Kisebb takarékpénztári és bankfondok: Repertórium (Levéltári leltárak 56., Budapest 1972.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_LevLelt_56/?pg=127&layout=s (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
5. A BMW márka is neki köszönhette sikereit, mert a repülőgép-hajtóműveken kívül motorkerékpárok, később pedig személygépkocsik gyártásába is belefogott. Camillo Castiglioni-ról külön fejezetben emlékezünk meg. ↑
6. Allgemeine Depositenbank 1871-ben alakult meg Bécsben és 1925-ben csődbe ment
https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Allgemeine_Depositenbank (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
7. Banca Commerciale Italiana (magyarul: Olasz Kereskedelmi Bank) 1894-ben jött létre Milánóban, ma Intesa Sanpaolo néven ismert
https://group.intesasanpaolo.com/it/chi-siamo/storia/banca-commerciale-italiana#/banca_e_societa/ita_comit_profilo_storico.jsp (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
8. Magyar Fakereskedők Hitelintézete Rt. (1905) Kormos Alfréd (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet 1917-1918, Bankok és takarékpénztárak, Budapest, 1918, 48. ↑
9. A bankszerű üzletágakat lebonyolító osztályok mellett 1918-ban árú-, építőanyag-, fém- és géposztályt állított fel. A bécsi Allgemeine Depositenbankkal együtt részt vett a fiumei villamos művek alapításában. 1920. április 19-én beolvadt a Magyar-Olasz Bank Rt-be. ↑
10. 2020-ban ez nagyjából 7 milliárd 493 millió forintnak felelt volna meg
<https://artortenet.hu/magyar-penzertekindex-arak-es-devizak-alapjan-1754-tol/> (letöltés: 2021.04.07.) ↑
11. Pesti Magyar Kereskedelmi és Hitelbank: Magyarország első, mai értelemben vett bankja volt, 1840-ben jött létre <http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/081/pc008148.html> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
12. Magyar Általános Hitelbank: 1867-ben alakult
http://www.kislexikon.hu/magyar_általanos_hitelbank.html (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
13. 1928-beli egy pengő értéke 2020-ban 799 forintnak felelt meg
<https://artortenet.hu/magyar-penzertekindex-arak-es-devizak-alapjan-1754-tol/> (Letöltés:

2021.04.07.) ↑

14. vö. MNL OL Z 75 1. csomó 1. tétel Alakuló közgyűlés 1920. április 19. ↑
15. ma az OTP Bank Részvénytársaság egyik székháza ↑
16. 1920-ban a Magyar-Olasz Bankkal érdekközösséget létesített. Üzleti tevékenységét ettől kezdve az emissziós üzletágra összpontosította, folyó banküzleteit pedig fokozatosan a Magyar-Olasz Banknak engedte át. Csak vasúti osztályát és áruosztályát tartotta meg. A két bank ügyvezetését 1920. június 14-e óta 1925. december végéig dr. Éber Antal vezérigazgató irányította. A Magyar Agrár- és Járadékbank Rt. 1926. január 1-én beolvadt a Magyar-Olasz Bank Rt-be. Ipari és közlekedési vállalatainak iratanyagát a Magyar-Olasz Bank Rt. vette át. Jenei Károly: Kisebb takarékpénztári és bankfondok: Repertórium (Levéltári leltárak 56., Budapest 1972.) Z 69-71 ↑
17. képviselte: Camillo Castiglioni és Roberto Adler ↑
18. képviselte: Camillo Castiglioni és Roberto Adler ↑
19. képviselte: Neumann Gábor ↑
20. képviselte: Fónagy Aladár és dr. Glaser Samu ↑
21. képviselte: Egyedy Lajos és Neumann Gábor ↑
22. 1875. évi XXXVII. törvénycikk, kereskedelmi törvény<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87500037.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D29> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
23. vö. MNL OL Z 75 1. csomó 1. tétel Alakuló közgyűlés 1920. április 19. (Alapszabály: 10-18§-ok) ↑
24. A Nemzeti Újság 95. számában megjelent hirdetés szerint, kisebb elírásokkal (1920.04.20-i szám) https://adtplus.arcanum.hu/en/view/NemzetiUjsag_1920_04/?pg=165&layout=s (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
25. Giuseppe Toeplitz (1866-1938) olasz bankár. Lengyel zsidó család sarja a korabeli Európa pénzügyi életének kiemelkedő alakja, a korszak meghatározó pénzintézetének a Banca Commerciale Italiana elnöke, https://it.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3sef_Leopold_Toeplitz (letöltve: 2021.04.07.) ↑
26. Fónagy Aladár (1878-1965) faipari vállalkozó, már huszonévesen „fakirály” lett, a hazai fakitermelésből, fakereskedésből és a fafeldolgozó iparból gazdagodott meg. <https://www.kieselbach.hu/mugyujto/fonagy-aladar> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
27. báró Madarassy-Beck Gyula (1873-1939) bankár, A Magyar Agrár- és Járadékbankban töltött be különféle vezető tisztségeket, 1910 és 1918 között országgyűlési képviselő. <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/m-76AF9/madarassy-beck-gyula-baro-76B12/> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
28. Commendatore: tiszteletbeli megszólítás, annak jár, aki az olasz koronarend tisztí keresztjének birtokosa Herczeg Gyula – Juhász Zsuzsanna (szerk.): Akadémiai Olasz – Magyar

Szótár, Akadémiai Kiadó, 2000, 194. ↑

29. Mino

Gianzana <https://siusa.archivi.beniculturali.it/cgi-bin/siusa/pagina.pl?TipoPag=comparc&Chiave=415479> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑

30. Egyedi Lajos (eredetileg Stern, 18??-1927) vállalkozó

<http://urbface.com/budapest/a-stern-palota> (Letöltés: 2021. 04. 07.) illetve

<https://web.archive.org/web/20180420172215/http://benczurhaz.hu/949-H%C3%A1zt%C3%B6rt%C3%A9net> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑

31. Enrico di San Martino Valperga (1863-1947) olasz ügyvéd, politikus, a zenei kultúra kiemelt pártfogója. [https://www.treccani.it/enciclopedia/san-martino-valperga-enrico-conte-di-maglione_\(Dizionario-Biografico\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/san-martino-valperga-enrico-conte-di-maglione_(Dizionario-Biografico)) (Letöltés: 2021.04.07.) ↑

32. dr. Éber Antal (született: Ellenberger, 1872-1950) ügyvéd, politikus, bankár, országgyűlési képviselő. <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC03609/03613.htm> (Letöltés: 2021.03.07.) ↑

33. dr. Goldfinger Oszkár, faipari vállalatok igazgatóságaiban forgott a neve ↑

34. Magyar Foresta Erdő-és Faipari Részvénytársaság (1920) Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet 1922-1923, Budapest, 1923. 322.

https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MagyarPenzugyiCompass_1922-923_1/?pg=367&layout=s&query=Foresta (Letöltés: 2021.03.07.) A későbbiekben minden részvénytársaságot Rt. rövidítéssel jelölök a lábjegyzetben. ↑

35. Riccardo Gualino (1879-1964) olasz kereskedő, finanszírozó, nagyiparos, filmproducer és művészetpártfogó. <https://www.museotorino.it/view/s/d509e3b775364a4daa0ba93c01f06f1c> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑

36. Fajkürthi és kolthai báró Kürthy Lajos (1852-1921) földbirtokos, felvidéki főispán és kijelölt miniszter <https://web.archive.org/web/20180608122926/https://www.geni.com/people/bar%C3%B3-Lajos-K%C3%BCrthy-fajk%C3%BCrthy-%C3%A9s-kolthai/6000000030652763459> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑

37. Matlekovits Sándor (1842-1925) jogász, politikus, egyetemi tanár, az MTA tagja, országgyűlési képviselő

<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/m-76AF9/matlekovits-sandor-76CCE/> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑

38. Verseghi dr. Nagy Ferenc (1852-1928) egyetemi tanár, államtitkár, a Magyar Jogászegylet Elnöke, országgyűlési képviselő, Markó László (főszerk.): Új magyar életrajzi lexikon IV. (L-Ő). Budapest, Magyar Könyvklub. 2002. 933-934. ↑

39. báró Sztéryni (született Stern) József (1861-1941) politikus, kereskedelemügyi miniszter, Magyarország népszövetségi főmegbízottja

<http://mek.oszk.hu/04000/04093/html/szocikk/14934.htm> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑

40. vö. MNL OL Z 75 1. csomó 1. tétel Alakuló közgyűlés 1920. április 19. (Alapszabály: 19-24§-ok) ↑
41. vö. MNL OL Z 75 1. csomó 1. tétel Alakuló közgyűlés 1920. április 19. (Alapszabály: 27-32§-ok) ↑
42. Barta Ödön (született Friedman, 1852-1925) jogász, országgyűlési képviselő
<http://mek.oszk.hu/04000/04093/html/0100.html> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
43. Iászlófalvi Eördögh Virgil (1855-1936) magyar királyi kúriai bíró, törvényszéki elnök ↑
44. dr. Feleki Béla (született Füchsl, 1862-1923) jogász, a Pesti Izraeli Hitközség Elnöke
<https://mek.oszk.hu/04000/04093/html/0278.html> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
45. Hazai Fatermelő Rt. (1915) Perczel Mór utca 2. Kormos Alfréd (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1917-1918) Faipari részvénytársaságok, Budapest, 1918, 264. ↑
46. Neuschlosz és Lichtig Faipar Rt. (1908) Előbbi cége Neuschloss Ödön és Marcell és Lichtig Szentlőrinci Parkettgyár Rt. — V., Sziget u. 38. Szentlőrinci Parkettgyár Rt. és a Lichtig és Spitz cég fúziójából. 1914-ben fuzionált a Neuschlosz Ödön és Marcell cég budapesti parkettgyárával. Kormos Alfréd (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1917-1918) Faipari részvénytársaságok, Budapest, 1918, 273. ↑
47. Schlick-Nicholson Gép-, Waggon- és Hajógyár Rt. (1869) A Nicholson Gépgyár és a Schlick-féle Vasöntöde és Gépgyár fúziójából keletkezett 1912-ben. A MOB és EMIPbk érdekeltsége. Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1922-1923) Iparvállalatok, Budapest, 1923, 728. ↑
48. Magyar Belhajózási Rt. (1892) V. Rudolf-rakpart 4. A MOB érdekeltsége. Érdekeltségei a Szobi Kőbánya Rt., a Navigazione Generale Italiana (Genua), Societa di Navigazione a Vapore del Lloyd Triestino (Triest) tengerhajózási vállalatok és a Badische Assecuranzges. (Mannheim) képvisellete. Az igazgatóság elnöke: Kenéz Béla, Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1922-1923) Közlekedési vállalatok, Budapest, 1923, 487. ↑
49. Magyaróvári Ipartelepek Rt. (1922) IV. Vámház u. 4. Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1922-1923) Különféle részvénytársaságok, Budapest, 1923, 816. ↑
50. MNL OL Z 75 1. csomó 1. tétel 1. Rendkívüli közgyűlés 1920. június 14. ↑
51. A közgyűlésen jelen voltak: dr. Éber Antal, Goldfinger Oszkár, Neumann Gábor, dr. Elek Sándor, báró Kürthy Lajos, Lányi Mór, dr. Nagy Ferenc, Salamon Andor, dr. Matlekovits Sándor, dr. Hilb Jenő ↑
52. Alfredo Dentice di Frasso gróf (1873-1940) az olasz haditengerészet admirálisa, vállalkozó, politikus. Repülőgép balesetben vesztette életét.
<https://notes9.senato.it/Web/senregno.NSF/d7aba38662bfb3b8c125785e003c4334/8bd834d8538904964125646f005b08d7?OpenDocument> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
53. Giberto Borromeo herceg (1859-1941) olasz nemes, üzletember, politikus
<https://notes9.senato.it/Web/senregno.NSF/d7aba38662bfb3b8c125785e003c4334/3>

9d6b5160d1622934125646f00593d93?OpenDocument (Letöltés: 2021.04.07.) ↑

54. Tagok: (Camillo Castiglioni), Fónagy Aladár, dr. báró Madarassy-Beck Gyula, Adler Róbert, Neumann Gábor, dr. Éber Antal, dr. Goldfinger Oszkár, Paul Goldstein. ↑
55. Union Bank 1871-ben alapított bécsi bank <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Unionbank> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
56. Magyar Motor és Gépgyár Részvénytársaság, Szombathely, Bárány Lászlóné (főszerk.): Magyar Nagylexikon VIII. (Ff-Gyep). Budapest, 1999. 469. ↑
57. Rothmüller S. Fém- és Bádógárú Gyár Részvénytársaság (1918) VI. Váci u. 141. Présművek, bádogdobozok, konzervdobozok, tartályok, bádog tömegcikkek gyártása A MOB és az Allgemeine Depositenbank (Bécs) érdekeltsége. Az igazgatóság elnöke: Castiglioni Camillo. Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1922-1923) Iparvállalatok, 1923. 727. ↑
58. Herkules-művek Rt. (1889) VI. Figyelő u. 14. Előbbi cége 1917-ig. Langfelder V. Gépgyári Rt. A MOB érdekeltsége. Az igazgatóság elnöke: Neumann Gábor (Bécs). Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1922-1923) Iparvállalatok, 1923. 698. ↑
59. Klotild Első Magyar Vegyipar Rt (1889) V. Deák Ferenc u. 18. Az igazgatóság elnöke: Castiglioni Camillo. Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1922-1923) Iparvállalatok, Budapest, 1923, 756. ↑
60. Dr. Pápay-féle Oltóanyag és Szérumintézet Rt. (1918) VI. Teréz krt. 31. Az igazgatóság elnöke: Lestyánsky Sándor. Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1922-1923) Vegyipari részvénytársaságok, Budapest, 1923, 768. ↑
61. Bibó Kálmán Gabonakereskedelmi Rt. (1920) V. Szabadság tér 14. Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1922-1923) Kereskedelmi és ipari részvénytársaságok, 1923, 398. ↑
62. Kunz Textilkereskedelmi Rt. (1920) V. Deák Ferenc u. 10. A MOB alapítása. Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1922-1923) Textil- és kézműáru-részvénytársaságok, Budapest, 1923, 648. ↑
63. Hűtőház és Élelmiszerszállító Rt. (Szeged) bpesti irodája. (1920) VII. Király u. 57. A MOB alapítása. Az igazgatóság elnöke: dr. Karátson Antal. Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 1. kötet (1922-1923) Élelmiszer-, hús-, jég-, konzerv- és állatkereskedelmi részvénytársaságok, Budapest, 1923, 239. ↑
64. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt. (1920) Budapest V. Rudolf rakpart 4. A MOB alapítása. Az igazgatóság elnöke: Somogyi Szilveszter polgm. Kormos Gyula (szerk.): Magyar Pénzügyi Compass 2. kötet (1922-1923) Szeged, Budapest, 1923, 1340. ↑
65. A múlt század kilencvenes éveiben a tengerentúli kereskedelmi forgalmat Trieszten keresztül bonyolították le. Baross Gábor a Magyarország szempontjából hátrányos trieszti kikötő helyett, Fiumét igyekezett Magyarország export- és importkereskedelmének központjává

- kiépíteni. A terv végrehajtásában a Magyar Kereskedelmi Rt-nek fontos szerepet szánt, a vállalat pedig a nemzetközi áruforgalom lebonyolításában rövidesen vezető szerepet is vívott ki magának. A balkáni államokban sűrű fiók- és affiliációs hálózatot épített ki. Üzletköre fokozatosan bővült és a nemzetközi relációk megteremtése mellett, magyar vállalatok alapításával és finanszírozásával is foglalkozott. A vállalat a bankszerű üzletágak bevezetése után, 1910-ben, cégnevét Magyar Bank és Kereskedelmi Rt-re, majd 1920-ban, angol tőkeérdekeltség bekapcsolódása után, Angol-Magyar Bank Rt-re változtatta. A második világháború kezdetén ismét visszavette korábbi cégnevét, 1945-ben pedig újra Angol-Magyar Bank Rt. lett a cég neve, melyet államosításáig meg is tartott. Az intézet székháza (Budapest, V. kerület, Bajcsy-Zsilinszky út 32.) az ostrom alatt kiégett. Jenei Károly: Kisebb takarékpénztári és bankfondok: Repertórium (Levéltári leltárak 56., Budapest, 1972) 61. ↑
66. 1932-ben 1 dollár 2020-ban 19,06 dollár értéknek felelt meg, azaz a 36 millió dollár mai értéken 686.160.000 dollár. <https://artortenet.hu/usa-dollar-ar-es-ertekindexe-1774-tol/> (Letöltés: 2021.04.07.) ↑
67. VI. Andrassy út 5., IV. Váci út 27., VIII. József körút 2., IV. Károly körút 14., VIII. Népszínház utca 31., VII. Király utca 57., VII. Thököly út 26. ↑
68. IV. kerület, Kecskeméti utca 14., XI. kerület, Horthy Miklós körtér 7., (ma: Móricz Zsigmond körtér) V. kerület, Szent István körút 4., IX. kerület, Ráday utca 8. ↑
69. MNL OL Z 75 1. csomó 1. tétel Alakuló közgyűlés 1920. április 19. (Alapszabály) ↑
70. vö: Reinhard Schlüter: Der Haifisch, Aufstieg und Fall des Camillo Castiglioni, Paul Zsolnay Verlag, Wien, 2020. ↑
71. Österreichisch-Amerikanischen Gummiwerke AG: Osztrák-Amerikai Gumiművek Részvénytársaság <https://www.brandsex.de/markenlexikon/cover/s/markenlexikon-semperit> (Letöltés: 2021. 04. 08.) ↑
72. II. Abdul Hamid oszmán uralkodó (1842-1918, szultán: 1876-1909) <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/sz-183B4/torok-birodalom-19FAF/> (Letöltés: 2021. 03. 23.) ↑
73. Camillo Castiglioni bátyja Arturo után nevezeték el a gyermeket. Arturo Castiglioni (1874-1953) kiemelkedő orvosi pályát futott be az Egyesült Államokban. ↑
74. Österreichische Aero Club: <https://aeroclub.at/de/sportverband/praesidium-vorstand> (Letöltés: 2021. 04. 08.) ↑
75. Habsburg-Toscanai Lipót Szalvátor főherceg (1863-1931) tüzértiszt, a Császári és Királyi Hadsereg vezérezredese, <http://www.austro-hungarian-army.co.uk/go.htm> (Letöltés: 2021. 03. 23.) ↑
76. Repülőgép-Motorgyártó Rt.: Motor-Luftfahrzeug Gesellschaft (MLG): Wernfried Haberfellner, Walter Schroeder: Wiener-Neustädter Flugzeugwerke: Entstehung, Aufbau und Niedergang eines Flugzeugwerkes, Graz 1999. A gyárat 1909-ben alapították Camillo Castiglioni

vezetésével az Osztrák-Amerikai Gumiművek és az Austro-Daimler leányvállalataként, amely katonai légballonokat és motorokat gyártott. Komoly megrendelést kapott az osztrák-magyar hadsereg repülőgépeinek szállítására. ↑

77. Austro-Daimler AG.: 1899-ben Eduard Bierenz és Eduard Fischer alapította Wiener-Neustadtban (Ausztria) működő székhellyel és eredetileg a németországi Daimler ausztriai fiókcégeként Daimler modelleket gyártott volna, de az ausztriai tulajdonosok a másolás helyett saját autót szerettek volna készíteni. A cég munkájában egy időre segítőként Ferdinand Porsche, valamint a magyar származású Barényi Béla is részt vett. Az Austro-Daimler többszöri cégátalakítás, tulajdonváltás után végül 1936-ban szűnt meg.
<https://www.austrodaimler.com/en/austro-daimler/> (Letöltés: 2021.04.09.) ↑
78. Ludwig Lohner (1858-1925) az Osztrák Magyar Monarchia első kocsis és repülőgépgyártója:
http://www.strassenbahn-europa.at/strassenba_02.htm (Letöltés: 2021. 04. 09.) ↑
79. Igo Etrich (1879-1967): osztrák pilóta és repülőgép-tervező, a Galamb (Taube) nevű repülőgép konstruktőre
https://www.gracesguide.co.uk/Igo_Etrich (Letöltés: 2021.04.09.) ↑
80. Karl von Skoda (1878-1929): cseh gyáros, a pilseni Skoda művek létrehozója és igazgatója
https://www.biographien.ac.at/oebf_12/327.pdf (Letöltés: 2021.04.09.) ↑
81. Rapp Motorenwerke GmbH: 1913-ban Münchenben alapított repülőgép-motor gyár
<https://archive.org/details/AirplaneEngineEncyclopedia/page/n417/mode/2up?q=rapp+motorenwerke>(Letöltés: 2021. 04. 09.) ↑
82. Iphigenie Augusta Buchmann (1895-1963): Castiglioni színésznő felesége, aki később Hollywoodban nagy karriert futott be
<https://www.geni.com/people/Iphigenie-Castiglioni/6000000027067060408> (Letöltés: 2021.04.09.) ↑
83. Két lányuk született: Lívia és Jolanda ↑
84. Albert Salomon Anselm Freiherrn von Rothschild (1844-1911) bankár
<https://www.rothschildarchive.org/genealogy/> (Letöltés: 2021.03.23.) ↑
85. Theater in der Josefstadt: 1788-ban alapított ma is működő magánszínház Bécs VIII. kerületében, Herbert Föttinger, Christiane Huemer-Strobele – Theater in der Josefstadt und Kammerspiele (Hrsg.): Das Theater in der Josefstadt – Legendäre Geschichten und unvergessene Stars, Brandstätter Verlag, Wien 2013. ↑
86. Max Reinhardt (született: Maximilian Goldmann, 1873-1943) osztrák-amerikai színész, rendező
<https://www.imdb.com/name/nm0718121/> (Letöltés: 2021.04.09.) ↑
87. Grundlstein villa:
<https://www.arf.at/2020/08/28/die-geschichte-der-villa-castiglioni-in-grundlsee/> (Letöltés: 2021.03.24.) ↑
88. Grundlsee: osztrák község Stájerországban, festői környezetben fekszik,
<https://www.grundlsee.at/> (Letöltés: 2021.04.09.) ↑

89. a La gran Croce dell'Ordine della Corona d'Italia
<http://www.carabinieri.it/arma/curiosita/non-tutti-sanno-che/o/ordine-della-corona-d'italia>
(Letöltés: 2021. 03. 24.) ↑
90. Attilio Tamaro (1884-1956) trieszti születésű olasz diplomata
[https://www.treccani.it/enciclopedia/attilio-tamaro_\(Dizionario-Biografico\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/attilio-tamaro_(Dizionario-Biografico)) (Letöltés: 2021. 04. 09.) ↑
91. Josip Broz Tito (1892-1980) jugoszláv politikus, államfő. Perényi József – Arató
Endre: Jugoszlávia története, Budapest, Tankönyvkiadó, 1981. ↑
92. Sírja a Verano temetőben található. ↑